

Published on www.bilvavi.net

חנוכה 008 בענין חושך דקדושה כנגד חשך דיון תשע > [Home](#)

חנוכה 008 בענין חושך דקדושה כנגד חשך דיון תשע

ב"ד חשמונאים גזרו על בעילת גויה בצנעא

הנה ידועים דברי חז"ל במדרש (בר"ר ב' ד') על הפסוק (בראשית א' ב') "וחשך על פני תהום", "וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל". והנה ישנם ג' דרכים להלחם בחשך. האחת, מעט מן אור דוחה הרבה מן החשך (חזה"ל שער יחוד המעשה פ"ה, רבינו בחיי בפירושו עה"ת בראשית ד' ז'). השניה, לגלות את המקור של החשך, שאור וחשך משמשים בעירבוביא, ושם החשך הוא קדוש^[1]. השלישית, להציב חשך מול חשך, חשך דקדושה מול חשך של יון שהחשיכה עיניהם של ישראל. נתבונן בס"ד במהלך שלישי זה, מהו אופן מלחמת החשך דקדושה כנגד החשך של יון. איתא במסכת עבודה זרה (ל"ו ב'), שישנה הלכה למשה מסיני שהבועל ארמית בפרהסיא קנאין פוגעין בו, כפי שפנחס פגע בזמרי. משא"כ בצנעא אין על כך איסור תורה, אבל ב"ד של חשמונאים גזרו על כך. והטעם שדוקא ב"ד דחשמונאי הם אלה שגזרו על בועל ארמית בצנעא, הוא מפני שיש כאן כח של חשך מול חשך. דהיינו, כנגד החשך של יון, גזרו חכמים איסור על בעילת ארמית בצנעא, שהוא מעשה שנעשה בחשך ובהסתרה. א"כ התחדש כאן חשך דקדושה, וזה גופא מלחמה כנגד יון שהחשיכה עיניהם של ישראל.

גם נשים היו באותו הנס

איתא בגמרא (שבת כ"ג א') "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס". רש"י על אתר מביא ב' פירושים כיצד היו באותו נס. האחד, שגזרו יונים על כל בתולות הנישאות להיבעל לטפסר תחילה. ברש"י על הרי"ף ובר"ן שם (י' א' בדפי הרי"ף), במקום טפסר כתוב הגמון. והשני שעל יד אשה נעשה הנס. שמביא הרי"ן (שם) שבתו של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם. ובתוס' (פסחים ק"ח ב' ד"ה היו), כתבו ששמה היתה יהודית, ולא הזכירו שהיתה בתו של יוחנן. אבל בארחות חיים (הלכות חנוכה אות י"ב, ודבריו הועתקו בכלבו סימן מ"ד) כתב שיהודית היתה בתו של יוחנן כה"ג. פירוש שלישי כיצד היו באותו הנס, שהרי היונים רצו לבטל חדש שבת ומילה (מגילת אנטיוכוס, ועי' בספר חשמונאי ובניו לר"מ אדלר להרחבת היריעה), וגזירת חודש ושבת נוגעת גם לנשים. והנה לענין הבעילה להגמון, גזירה זו מובאת במסכת כתובות (ג' ב'), ושם כתוב שהגזירה היתה על הבתולות הנישאות ביום רביעי. בגמרא שם מכונה גזירה זו בשם סכנה, ובגמרא שואלת, האי סכנה? אונס הוא! ומתרצת משום דאיכא צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא. ושוב שואלת הגמרא ולידרוש להם שאונס שרי, ומתרצת הגמרא איכא פרוצות ואיכא כהנות. והנה התוס' שם (ד"ה ולדרוש), מבארים דאונס שרי מצד שאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה, ולכן אין עליה איסור בבעילה להגמון, וממילא אינה נאסרת על בעלה. [אא"כ היא כהנת].

קרקע להציל בנות ישראל ופך השמן מטומאה

והנה להבין עומק ענין קרקע עולם, בהקדם ידועה קושית הראשונים בשבת (כ"א א' ב') בסוגית מאי חנוכה, עי' למשל ברשב"א ובתוס', מה הועילה מציאת הפך שמן שהיה חתום בחותמו של כה"ג, הרי אפילו לא נטמא במגע, שמא נטמא בהיסט, דהרי

גזרו חכמים על גויים לטמא בהיסט. והנה בתירוצו השני כותב הרשב"א דאפשר שגזירת היסט עדיין לא נגזרה. אבל התוס' וכן הרשב"א בתירוצו הראשון כתבו שהיה הפך שמן טמון בקרקע, ולכן ידעו החשמונאים שלא מצאוהו היונים כלל. א"כ ההשגחה סיבבה שלא ימצא הפך שמן בזכות שהיה טמון בקרקע. א"כ גם כאן נתגלה היסוד של חשך מול חשך. כנגד הגזירה של בעילת הבתולות, שע"י גזירה זו החשיכו עיניהם של ישראל, סיבבה ההשגחה שהפך שמן שבו היה נס חנוכה, יינצל בזכות שהיה במקום מכוסה וחשך. וכמו שהדין של קרקע עולם הציל את בנות ישראל מטומאה, כך הקרקע שבו היה טמון הפך שמן הציל את השמן שבאמצעותו היה אחד מניסי חנוכה. כלומר מכח הקרקע שהוא כח הסתר וחשך דקדושה, ניצל השמן מטומאה וניצלו בנות ישראל מטומאה.

יונים שקצו את אבני המזבח

איתא במשנה במסכת מידות (פ"א מ"ו, ומובא ביומא ט"ז א' ובע"ז נ"ב ב'), שבלשכה מזרחית צפונית של בית המוקד גזזו בני חשמונאי את אבני המזבח החיצון ששקצום מלכי יון. מברר רש"י בע"ז (שם), שלמרות שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ דרשו חכמים פסוק ביחזקאל (ז' כ"ב) "ובאו בה פריצים וחללוהו", שעצם כניסת היונים עע"ז להיכל הוציאה כליו לחולין, ונעשו הפקר, וקנו היונים את הכלים מהפקר, וכאשר עבדו ע"ז על המזבח החיצון אסרו את אבני המזבח, לא מיבעיא לגבוה אלא אפילו להדיוט, ולכן הוצרכו בני חשמונאי לגנום בלשכה מזרחית צפונית דבית המוקד [2]. גם כאן אנו מוצאים הגדרה של חשך כנגד חשך. כנגד הטומאה ששקצום היונים והחשיכו עיניהם של ישראל, הציבו החשמונאים את כח הטהרה של הגניזה.

כורש בנה את הבית השני ולכן יוכלו יונים לטמאותו

איתא בעזרא (א' ב') "כה אמר כורש מלך פרס, כל ממלכות הארץ נתן לי הוי"ה אלקי השמים, והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים". דהיינו הקב"ה ציוה על כורש לבנות את הבית השני. במאמר המוסגר יוזכר שכורש לא עשה כן אלא שלח את היהודים לעשות כן (עזרא א' ג'), ובמסכת מגילה (י"ב א') דרשו פסוק בישעי' שהקב"ה התלונן למשיח על כורש על שנהג כן. עכ"פ הנה במדרש (ב"ר ל"ו ח') כתוב "אף מיפת עמדו באהלי שם וכו' יפת א'להים ליפת זה כורש שהוא גוזר שיבנה בית המקדש". א"כ מכוחו של יפת בנה כורש את בית המקדש השני. וכן יון הוא מבניו של יפת (נח י' ב'). לכן היה ליון כח לטמא את הבית השני מכיון שהוא בא מיפת, וכן כורש שבנה את הבית השני ינק כוחו מיפת. לולא שהיה ליפת נגיעה במקדש לא יכול היה יון שבא מיפת לטמאותו. אמנם נגיעה הטומאה הזאת, החלה מחוסר הטהרה שהיה בשורש הבנין שנבנה ע"י כורש. טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז' ח'), מתי אחרית דבר טוב, כאשר מראשיתו הוא טוב (עי' רש"י שם, ועי' ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א דף ט' ב'), וכאשר בראשית דבר ישנה נגיעה של יפת א'להים ליפת, אז באחרית דבר נכנסו להיכל ויכלו לטמאותו.

עיקר בית המקדש היה בחלקו של בנימין כי היה נקי מקנאה

איתא במסכת יומא (י"ב א', ועי' ברש"י ובציוור בזבחים נ"ג ב') שהר הבית הלשכות והעזרות היו בחלקו של יהודה, והאולם וההיכל וקדה"ק היה בחלקו של בנימין. וכן רוח מערבית וצפונית של מזבח העולה היה בחלקו של בנימין, בעוד שרוח מזרחית ודרומית היו בחלקו של יהודה, מחוץ לאמה אחת בדרום ואמה אחת במזרח שהיתה בחלקו של בנימין. בנימין ידיד ה' (וזאת הברכה ל"ג י"ב), הוא זה שזכה שבחלקו יבנה עיקרו של בית המקדש. ואמרו חז"ל (מדרש תנאים וזאת הברכה פל"ג, מובא בחזקוני בזאת הברכה ל"ג י"ב), מפני שבשעה שרצה הקב"ה לבנות את בית המקדש היו מריבים שבטים זה עם זה בחלקו של מי יבנה, אמר להם הקב"ה כולכם הייתם שותפים במכירתו של יוסף, ולכן הוא לא יבנה בחלקכם. ואפילו יוסף היה נגוע במכירה, שהרי על חלומותיו כתוב "ויקנאו בו אחיו" (וישב ל"ז י"א), וכאשר התנכלו לו אמרו "ונראה מה יהיו חלומותיו" (שם שם כ'), ויוסף בגימ' קנאה. א"כ עולה מדברי חז"ל שנבנה בית המקדש בחלקו של בנימין מפני שהוא היה נקי מקנאה, לא היתה בו קנאה באחרים ולא היתה לאחרים קנאה בו.

והנה השרש העמוק של מלחמת יון בישראל הוא קנאה. כתוב במדרש (שוחר טוב תהילים צ"ג) "שבעה לבושין לבש הקב"ה. אחד וכו' ואחד כנגד יון, שנאמר ויעט כמעיל קנאה. כך היו בני חשמונאי לבושי בגדים של קנאה וכו'". כפי שמובא בגמרא (שבת פ"ט א' ב'), למה נקרא שמו סיני, כי שם ירדה שנאת עכו"ם לישראל. כי בשעה שישראל קבלו את התורה האלקית שהיא החכמה האלקית, אזי נתקנאו האומות בישראל, ובראשם יון שעסקו בחכמה הטבעית, ורצו להכחיש ולבטל את החכמה האלקית. א"כ זו מלחמת חכמה כנגד חכמה. ובעומק זו קנאה כנגד קנאה, הקב"ה וישראל מתלבשים בקנאה כנגד מלחמת הקנאה של העכו"ם בישראל ובתורתו. הזכרנו לעיל את המדרש שהיו יון אומרים כתבו לכם על קרן השור. מהו ענין השור דייקא. הנה כתוב בברכת יוסף בזאת הברכה (ל"ג י"ז) "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו וכו'". א"כ יוסף נקרא שור, ויוסף כפי שהזכרנו בגימ' קנאה. לכן קרן השור הוא בסוד קנאה. עוד מצינו ענין קנאה בהקשר לשור במדרש תנחומא (כי תשא פכ"ב), "א"ל [הקב"ה למשה], שחת עמך, א"ל משה, וכי עמי הם, והם עמך ונחלתך אשר פדית בכרך. א"ל [משה לקב"ה], מה חטאו, א"ל וימירו את כבודם בתבנית שור. אמר לפניו, רבש"ע ובמה אתה מקנא? בשור? וכי הוא מסייעך? אתה משיב רוחות והוא מוריד גשמים? אתה מזריח חמה והוא לבנה? וכו'". אמנם במדרש זה לכאורה ענין הקנאה אינו קשור ליוסף או ליון.

החילוק בין מזבח העולה למזבח הזהב

והנה כידוע ישנם בהיכל שלשה כלים, מנורה בדרום שלחן בצפון ובינם המזבח הפנימי המכונה גם מזבח הזהב או מזבח הקטרת. והנה בגלל נס פך השמן ידוע לכל שהיונים טמאו את השמנים למנורה. אבל לעיל ראינו שבעצם כניסת הפריצים למקדש יצאו מקדושתם כל כלי המקדש. אבל טומאה ממש לא חלה אלא על מזבח העולה, מפני שעליו הקריבו לע"ז. מאידך מזבח הזהב לא נטמא, וצריך להבין מאי שנא האי מהאי. כבר הזכרנו לעיל שחלק ממזבח העולה היה בחלקו של יהודה, והגמרא (יומא י"ב א') אומרת שבנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום. מה העומק שבכך שיהודה זכה לחלק מהמזבח החיצון אבל לא זכה כלל במזבח הפנימי, וכן לא זכה באולם ובהיכל ובקד"ק וכל מה שבתוכם. כבר בארנו לעיל שיתרונן של בנימין על יהודה היה בכך שבנימין היה נקי מקנאה, בעוד שיהודה כמו שאר אחיו, היה נגוע בקנאה. א"כ המזבח הפנימי היה במקום שאין בו קנאה. בעוד שהמזבח החיצון היה במקום שיש בו קנאה. בעומק חילוק זה מגדיר את מהות המזבחות. היונים כפי שבארנו, שורש מלחמתם הוא מצד הקנאה, ולכן לא יכלו לטמא אלא מה שיש לו שייכות לקנאה, דהיינו דוקא את המזבח החיצון ולא את המזבח הפנימי. כי החילוק בין המזבחות כאמור אינו רק במקומם אלא במהותם. ולכן יכלו היונים לעבוד עבודה זרה על המזבח החיצון ולהפוך אותו ר"ל ממזבח העולה למזבח שח"ו שייך לעכו"ם. אבל במזבח הקטרת לא נגעו כלל.

כלי שרת שאינם זקוקים לטבילה לאחר הרגל

איתא בגמרא בחגיגה (כ"ו א') שבשעת הרגל נתנו חכמים דין חברים לכל ישראל, כלומר טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה. אמנם לאחר הרגל פקע הדין, ונחשבים כל כלי המקדש שנגעו בהם עמי הארצות כטמאים והוצרכו לטבילה, מלבד שלושה כלים. האחד הוא השולחן שהזיהרו את הכהנים עמי הארצות שלא ליגע בו, כי א"א להטבילו מגזה"כ שכתוב בשולחן "לפני תמיד" (תרומה כ"ה ל') [3], כלומר אסור לטלטלו למקוה, אבל לולא איסור הטלטול, מצד עצם הכלי, אפשר היה להטביל את השולחן [4]. שני הכלים האחרים הם המזבחות, שאותם אין טובלים כי אינם מקבלים טומאה ואין צורך להטבילם. במשנה כתוב שיש למזבחות דין קרקע, ולכן אינם מקבלים טומאה. והנה בשלמא מזבח החיצון מובן למה הוא נחשב לקרקע, שנקרא "מזבח אדמה" (יתרו כ' כ"א), כי היה קבוע בקרקע [5]. אבל מזבח הפנימי הרי הוא כלי שרת ואינו מחובר לקרקע. ויש לו דינים שונים ממזבח החיצון, עי' למשל במסכת שקלים (י' ב' בדפי הבבלי) שהממון למזבח הזהב בא ממותר נסכים, בעוד שממון למזבח העולה בא משירי הלשכה. א"כ לפ"ז לכאורה מזבח הפנימי היה אמור לקבל טומאה. אבל הגמרא (חגיגה כ"ז א') דורשת שהוקש מזבח הזהב למזבח העולה מדכתיב "מזבחות" (במדבר ג' ל"א), מה מזבח החיצון דינו כקרקע ואינו מקבל טומאה, גם מזבח הזהב דינו כקרקע ואינו מקבל טומאה. אבל עדיין צריך להבין את עומק הדבר שמזבח החיצון בפועל מחובר לקרקע בעוד שמזבח הפנימי בפועל אינו מחובר לקרקע אלא הוא תלוש [6].

קנאה היא מיסוד האש

כאן צריך להבין את הסוגיא העמוקה של כחה של יון, שהוא כח של העלם, כח של חשך. וכח זה יש לו שני שרשים. האחד

שייך לקרקע, שהקרקע מטמינים בה, מכניסים בה נכסים, מעלימים בה. השרש השני הוא כח הקנאה שהיא תולדה של יסוד האש. כאשר הקב"ה נגלה לעם ישראל במעמד הר סיני, "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו הוי"ה באש" (יתרו י"ט י"ח). האש יצרה כאן העלם וכסוי. אש אינה כרוח, אלא אש מעלימה ומסתירה. כח ההעלם של יון הוא בבחינת קרקע. אבל השרש היניקה של ההעלם בא מההעלם של יסוד האש, שמתגלה אצלם באופן של קנאה, והקנאה היא זו שיוצרת את ההעלם של חכמה מול חכמה. הכתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל, זהו העלם ששרשו כפי שהזכרנו במידת הקנאה, ותולדתו היא זו שמגיעה לקרקע. הנה כתיב "כי הוי"ה אלהיך אש אכלה הוא, א"ל קנא" (ואתחנן ד' כ"ד). מכח האש כביכול הוא בא ומקנא. קנאה זו היא תולדת האש. לכן ישנה כאן ההבחנה של חשך דאש מול חשך דקנאה. החשך דאש גם הוא קנאה, קנאה דקדושה. הקנאה דיון זו רצון להחשיך את עיניהם של ישראל. כאשר הקב"ה וישראל יעקרו את שרש חשך הקנאה דיון, אזי תעקר גם התולדה של החשך שהיא בקרקע. התולדה של החשך דקנאה מגיעה לחשך דיסוד העפר - בקרקע. אבל שורשו ביסוד האש, בקנאה. כאשר הקב"ה נלחם בכח הקנאה, הרי הוא מכחיד את קנאת יון, וכאשר שוב אין ליון את שרש החשך מכח יסוד האש הנקרא קנאה, אז גם אין הסתר בענף, דהיינו בפועל.

לאחר שניצחום התחילו להזכיר שם שמים בשטרות

בעצם, המלחמה כנגד יון מגלה כח של הסתר דקדושה. ויש בזה שני שלבים וביתר עומק שלשה. בשלב הראשון מתגלה שרש הכח של ההסתר במידה הנקראת קנאה, קנאה מול קנאת יון. נגלה הכח של הוי"ה אלהיך אש אכלה הוא א"ל קנא, ומתלבש במעיל שנקרא קנאה ומכח כך נלחם ביון. ומכח שמתגלה החשך של הקנאה דקדושה, נכחדת הקנאה של יון שהיא הקנאה דקליפה. ואזי גם התולדה שלו, כח הקליפה ביסוד העפר בקרקע, גם היא נכחדת. אבל בעומק ישנו כאן גילוי של חשך מול חשך עמוק יותר. דהנה איתא במסכת ראש השנה (י"ח ב') שגזרה מלכות יון גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם. וכאשר גברה מלכות חשמונאי ונצחום, התקינו שיהיו מזכירים שם שמים אפילו בשטרות. וכך היו כותבים, בשנת כך וכך ליוחנן כה"ג לא"ל עליון. וכאשר שמעו חכמים בדבר, אמרו למחר זה פורע את חובו, ונמצא שטר מוטל באשפה, לכן בטלו חכמים את הזכרת שם שמים בשטרות. ע"כ הגמרא. ולכאורה תמוה שעל הגזירה שלא להזכיר שם שמים בפיהם, התחילו ישראל להזכיר שם שמים בשטרות. הרי לכאורה זו לא מידה כנגד מידה. אלא שלאחר שנצחום, היו צריכים לחזור ולהזכיר שם שמים בפיהם. דהרי זו מעלה עליונה כמו שחז"ל אומרים על יוסף שהיה שם שמים שגור בפיו (עי' בר"ר פ"ו ה'), תנחומא וישב פ"ח, רש"י וישב ל"ט ג' ועי' בגור אריה שם). א"כ מה ענין להזכיר שם שמים דוקא בשטרות. אלא בודאי גנוז כאן עומק בגילוי הנס.

מדוע מזבח הפנימי אינו מקבל טומאה

בהקדם, הזכרנו לעיל את דברי הגמרא במסכת חגיגה שהוקש מזבח פנימי למזבח חיצון, מה מזבח חיצון נקרא קרקע עולם ולכן אינו מקבל טומאה גם מזבח פנימי אינו מקבל טומאה. והנה למרות שבמשנה (חגיגה כ"ו ב') כתוב ששני המזבחות הן כקרקע, בעומק, מזבח הפנימי אינו באמת קרקע, כי אין בו הבחנה של קנאה. בעצם, המזבח הפנימי אינו מקבל טומאה מחמת ההבחנה שהוא לאו בר קנאה. על אף שהשלחן והמנורה נמצאים ג"כ בהיכל עם מזבח הקטרת, והם הרי ברי קבלת טומאה, אבל הם נמצאים בקצוות של ההיכל, בצפון ובדרום, והרי כל מערכת הקנאה באה מהמרחק בין הקצוות. מאידך, המזבח נמצא באמצע, שהוא אותו מקום שאין בו קנאה. ביאור הדברים. המנורה היא עדות לבאי עולם ששכינה שורה בישראל. א"כ למרות שמקומה בפנים, אבל יש בה הבחנה של חוץ. וכן השלחן, איתא בגמרא (שם) שהיו מגביהין אותו ומראין בו לעולי הרגלים לחם הפנים שהיה תמיד חם במעשה ניסים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום [7]. א"כ גם השלחן יש בו הבחנה של חוץ. מה שאין כן המזבח הפנימי אין בו שום הבחנה של חוץ. והנה ההבחנה בשלחן ובמנורה להראות לעולם את הניסים שהקב"ה עושה עם ישראל, בעצם כך יצרו קנאה. אבל מזבח הזהב שנמצא ביניהם אינו יוצר קנאה, והוא משולל מקנאה, ולכן אינו מקבל טומאה, בעצם.

מדוע מזבח חיצון אינו מקבל טומאה

ע"כ בארנו מדוע מזבח הפנימי אינו מקבל טומאה. ובעומק מה שמזבח החיצון אינו מקבל טומאה הוא מחמת שהוא יונק את הארתו מהמזבח הפנימי. אמנם יש למזבח החיצון דין קרקע מחמת שהוא מחובר לקרקע. אבל היא גופא מה שהוא לא מקבל טומאה מדין שהוא מחובר לקרקע, זה מכח ההארה של מזבח הפנימי שמאיר בו שלא לקבל טומאה. אלא שהמזבח החיצון כשלעצמו אינו יכול שלא לקבל טומאה, מחמת שאינו במדרגת מזבח הפנימי, דהרי הוא בחוץ. אלא שהמזבח הפנימי

מגלה שאין טומאה בקרקע. דהיינו, כפי שבארנו לעיל שהכחדת כח הקנאה שהיא יסוד האש, מביאה להכחדת כח ההסתר שבקרקע. המזבח הפנימי הוא מערכת שמגלה שאין קנאה. ואם אין קנאה אז גם יסוד העפר אינו מסתיר, ולכן מזבח החיצון אינו מקבל טומאה. אבל מזבח הפנימי כשלעצמו אין בו לא הבחנת חשך של קנאה ולא הבחנת חשך של ביטול קנאה. אלא הוא משולל קנאה. ויש לדרוש זאת בפסוק "כי ה' א'להיך אש אכלה הוא א'ל קנא". כי ישנם כאן שתי מדרגות. המדרגה הראשונה שהיא מתתא לעילא היא א'ל קנא. המדרגה השנייה שהיא מעילא לתתא, היא כי ה' א'להיך אש אכלה הוא. באש ישנה ההבחנה הפנימית שהיא אש ולא ביחס לקנאה, ויש בה גם את ההבחנה התחתונה יותר שהיא קנאה מול קנאה. אבל ההבחנה הפנימית של ה' א'להיך אש אכלה הוא, הוא אש בעצם. "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו הו'ה באש" - זה "ישת חשך סתרו" (תהלים י"ח י"ב). הגילוי של מעמד הר סיני שהקב"ה ירד על הר סיני והיה ההר עשן כולו בבחינת חשך, זה גילוי של למעלה מהמלחמה של קנאה מול קנאה לבטל את הקנאה. א"כ ישנן ג' מדרגות בהעלם. ישנו ההעלם שבקרקע, ישנו ההעלם שבקנאה, וישנו ההעלם שהוא למעלה מהקנאה. זה המקור הפנימי שנקרא חשך דקדושה. חשך דקדושה ענינו, גילוי אמיתת הוויית הימצאו ית'. כלומר שהקב"ה מתגלה, אבל הוא בלתי נתפש - זהו חשך דקדושה.

אמונה בין אדם לחבירו

והנה ידועה הגמרא (שבת ל"א א') כשמכניסים אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה וכו'. זהו גילוי של בורא העולם בתוך הנבראים עצמם, זה נקרא חשך דקדושה. והנה בחינת האמונה נלמדת מהפסוק "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהלים צ"ב ג'). אין הכוונה שהאמונה היא רק בלילות. אלא מה שאדם משיג בחסדו ית' נקרא יום. ומה שאינו משיג אלא מאמין נקרא ואמונתך בלילות. כאשר נצחו מלכות חשמונאי את מלכות יון גילו כח שנקרא חשך דקדושה. פירוש, לא רק שגילו את ביטול החשך של יסוד העפר בקרקע. ולא רק שגילו את ביטול החשך של המידה הנקראת קנאה. אלא גילו חשך יסודי דקדושה, שהוא גילוי הבורא עולם בכל דבר. עומק ענין נשאת ונתת באמונה הוא דלא סגי שהאדם יגלה את אמונתו ביחס לבוראו, אלא שיגלה נמי את אמונתו ביחס לנבראים עצמם. דישנה בחינת אמונה מול הבורא, בבחינת "האמנתי כי אדבר" (תהלים קט"ז י'), דהיינו כאשר הוא מדבר מול הבורא עולם יש לו אמונה. וישנה אמונה בבחינת נשאת ונתת באמונה. דהיינו, האם גם ביחסים שבין אדם לחברו גילה את ואמונתך בלילות. אין זו סוגיא של אמונה במשא ומתן בעלמא. אלא העומק בנשאת ונתת באמונה הוא האם האדם גילה את החשך דקדושה גם בבין אדם לחבירו.

חשך דקדושה

עתה נוכל לבאר מדוע כאשר נצחו מלכות חשמונאי את מלכות יון החלו להזכיר שם שמים בשטרות. הזכרת שם שמים בשטרות פירושה שהכח הנקרא חשך דקדושה, אמונתך בלילות, נשאת ונתת באמונה - בא לידי גילוי. הזכרת שם שמים בשטרות משמעותה עצם הקביעות של החשך דקדושה בתוך הנבראים עצמם. דמחד ישנה המערכת של הבריאה הנקראת "עולם חסד יבנה" (תהלים פ"ט ג'). אבל מאידך ישנה המערכת הנקראת "שכון ארץ ורעה אמונה" (תהלים ל"ז ג'). וכי אמונה צאן היא? אלא עבודת האדם משולה היא לרועה שמלאכתו לצרף את צאנו, כאשר הם נכנסים לדיר להתעשר, הם מצורפים, הם מחוברים. בחיבור בין הנבראים, מחד ישנה בה מערכת הנקראת חסד, "להגיד בבוקר חסדך", "עולם חסד יבנה", דהיינו שבונים ומצרפים על ידי חסד, והחיבור בין אדם לחבירו הוא על ידי חסדים - זו מערכת אחת. ומאידך ישנה מערכת של צירוף בין אדם לחבירו ע"י "נשאת ונתת באמונה", בסוד החלו מזכירים שם שמים בשטרות. זו מערכת המתגלית בין איש לאשה כאשר הם בבחינת זכו שכינה ביניהם (סוטה י"ז א'), וזה דייקא בחשך. זו מערכת החיבור שנתגלתה בנצחון מלכות חשמונאי על מלכות יון, זהו חשך דקדושה. יתן הי"ת שנזכה להאיר בתוך החשיכה ולזכות לחשיכה דקדושה באופן שלם.

[1] נתבאר במאמר אור וחשך משמשין בערבוביא.

[2] וצ"ע ברש"י בע"ז שם ד"ה מזרחית צפונית שכתב עזרה.

[3] הגמרא שם (חגיגה כ"ו ב') מביאה ברייתא שגם במנורה יש דין לפני תמיד, אבל התנא דמשנה לא ס"ל הכי. ולכאורה לפני תמיד הוא בזמן חניה ולא בזמן מסע.

[4] ומקשה הגמרא שם שכלי עץ העשוי לנחת הוא וא"כ אינו מקבל טומאה. ודוחה הגמרא דאינו חשיב כעשוי לנחת, דלמרות שאסור להעבירו ממקום למקום, אבל מגביהין אותו במקומו להראותו לעולי רגלים, עי"ש. אבל אינו נחשב לכלי מקבל טומאה מצד שהוא מצופה בזהב, דעץ קרייה רחמנא, עי"ש.

[5] הנה מזבח הנחשת שבמשכן לולא שנקרא מזבח אדמה לא היה מקבל דין קרקע שהרי טלטלוהו ממסע למסע (שו"ת חבצלת השרון ח"א או"ח ל"ח), ועל דרך הפשט לא נקרא אדמה אלא מפני שהיה חלול ומלאוהו באדמה בזמן חנייתו (מכילתא ורש"י על הפסוק). אמנם מזבח שלמה שהיה עשוי מאבנים, ולא היה מטלטל, ונקרא אדמה כי היה מחובר לאדמה, לכן מעיקרא דדינא היה לו דין קרקע (עי' רמב"ם בית הבחירה פ"א הי"ג).

[6] לפי מה שנתבאר בהערה הקודמת, במשכן לכאורה אין הבדל מהותי מבחינה זו בין מזבח החיצון למזבח הפנימי, משא"כ במקדש שלמה, וצ"ע.

[7] צ"ע כיצד יכלו עולי הרגלים לראות שלחם הפנים חם, ומה הועילה הגבהת השלחן לענין זה. אמנם עי' בהערות לגמ' מנחות (דף כ"ט א' מהד' שוטנשטין הערה 25 ו28).

- [חנוכה 1]

Featured Image Text:

חושך דקדושה כנגד חשך דיון

Source: <https://bilvavi.net/shiur> תשע/עשירי חשך דקדושה כנגד חשך דיון

Links

[1] <https://bilvavi.net/chanukah>